

IPIS-dossier 148

Mijnbouw in Peru: op zoek naar de waarheid

Bram Moeskops

Bulldozer aan het werk in de Yanacocha goudmijn bij Cajamarca (foto: Susanne Friess - Misereor)

IPIS vzw, International Peace Information Service, Italiëlei 98a, 2000 Antwerpen, Belgium
Tel. +32 (0)3 225 00 22, Fax: +32 (0)3 225 21 96, E-mail: info@pisresearch.be, Url: www.pisresearch.be

i.s.m Capata, info@catapa.be

Korte Inhoud

Metalen en mineralen worden massaal ontgonnen. De mijnbouwindustrie uit het Noorden vaart er bijzonder goed bij, terwijl de exploitatie in het Zuiden vaak ten koste van lokale gemeenschappen gaat. Het Zuiden telt dan ook tal van mijnbouwconflicten en Peru, een traditioneel mijnbouwland, ontsnapt daar niet aan. De argumenten van de lokale gemeenschappen in Peru zijn als volgt samen te vatten: mijnbouwconcessies worden verleend zonder hun inspraak en zijn daarom illegaal, mijnen dragen niet bij aan de lokale economische ontwikkeling en mijnbedrijven vormen een ernstige bedreiging voor het milieu en het voortbestaan van de landbouw. Deze publicatie gaat dieper in op elk van deze drie argumenten. Met deze publicatie willen IPIS en CATAPA een bijdrage leveren aan de discussie over de rol die mijnbouw en andere extractieve industrieën kunnen spelen bij de duurzame economische ontwikkeling van Peru, maar ook van andere mijnbouwlanden in het Zuiden.

Catapa is een vereniging van jonge vrijwilligers die aandacht vragen voor de wanpraktijken, milieuvervuiling en mensenrechtenschendingen door mijnbedrijven in het Zuiden. Wij vinden het belangrijk steeds te vertrekken van noden uit het Zuiden. Daarom werken we samen met twee Latijns-Amerikaanse NGO's. In Peru is dat VIMA, dat de vestiging van Minera Majaz tracht te verhinderen; in Bolivia is dat CEPA dat hard vecht tegen de verwoesting van de Altiplano en de Indianengemeenschappen door mijnbouw. In België zijn we onze werking volop aan het uitbouwen. We werken daarbij nauw samen met Broederlijk Delen en 11.11.11. Het voorbije jaar organiseerden we ondermeer een hoorzitting in het Europese Parlement met een Peruaanse boerenleider en een *intercambio* in Bolivia met 40 jongeren uit België, Spanje, Peru en Bolivia om ervaringen uit te wisselen. Meer info? info@catapa.be

Over de auteur:

Bram Moeskops (°1982) is bio-ingenieur (specialisatie land- en bosbeheer) en Master in de Internationale Betrekkingen en Diplomatie. Hij werkt nu aan een doctoraatsthesis in de bodemkunde (UGent). Deze publicatie schreef hij in het kader van zijn studies Internationale Betrekkingen en Diplomatie. In de zomer van 2004 was Bram Moeskops getuige van de strijd die de Noord-Peruaanse boeren voeren tegen grootschalige mijnbouwprojecten in hun regio. Bram Moeskops deed veel bestuurservaring op in JNM (Jeugdbond voor Natuur en Milieu), is actief lid van Catapa en zetelt in de Raad van Bestuur van BBL (Bond Beter Leefmilieu) Vlaanderen.

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	4
Inleiding.....	1
Recente politieke geschiedenis van Peru	1
Economische situatie	3
Mijnbouw in Peru	3
Rechten van inheemse volkeren	6
Inheemse volkeren in het internationaal recht.....	6
Schendingen rechten inheemse volkeren	8
Inheemse volkeren en de Peruaanse landwet	11
Bijdrage mijnbouw aan de economische ontwikkeling.....	13
Bijdrage aan de nationale ontwikkeling	13
Bijdrage aan de lokale ontwikkeling	14
Mijnbouw en milieu	19
Impact van mijnbouw op het milieu	19
Milieuwetgeving voor de mijnbouwsector.....	22
Conclusie	24
Referenties	25

Voorwoord

Goud in uw computer, zilver aan uw pols, coltan in uw gsm, koper in uw huis. Metalen en mineralen worden massaal ontgonnen. De mijnbouwindustrie uit het Noorden vaart er bijzonder goed bij. Zij vindt die natuurlijke rijkdommen vooral in het Zuiden, waar de overheden niet te sterk reguleren en er een financieel gunstig klimaat heerst. In mijnbouw investeren in deze landen is dus enorm winstgevend, temeer vermits de mondiale vraag naar grondstoffen blijft stijgen.

De gevolgen van deze mijnbouwindustrie voor de lokale gemeenschappen zijn immens. Boeren verliezen hun gronden aan mijnbedrijven, die de rechten daarop dikwijls voor een spotprijs hebben gekocht. De ontginning van mineralen gebeurt met bijzonder giftige, chemische producten. Vaak komen deze in het grondwater terecht. Dat zorgt voor ecologische rampen en maakt landbouw onmogelijk

De plaatselijke bevolking protesteert tegen deze praktijken. Het Zuiden telt dan ook tal van mijnbouwconflicten en Peru, een traditioneel mijnbouwland, ontsnapt daar niet aan. De voorbije jaren zijn meer dan 60 gemeenschappen in opstand gekomen tegen een mijnbouwbedrijf dat op hun grondgebied gevestigd was of zich wilde vestigen. Conflicten beginnen bij vreedzaam protest, maar escaleren dikwijls tot gewelddadige confrontaties tussen politie en boeren - doden zijn geen uitzondering.

De argumenten van de lokale gemeenschappen in Peru tegen de grootschalige mijnbouwindustrie zijn als volgt samen te vatten: mijnbouwconcessies worden verleend zonder hun inspraak en zijn daarom illegaal, mijnen dragen niet bij aan de lokale economische ontwikkeling en mijnbedrijven vormen een ernstige bedreiging voor het milieu en het voortbestaan van de landbouw. Deze publicatie gaat dieper in op elk van deze drie argumenten. De inleiding behandelt eerst kort de politiek, demografie en economie van Peru en benadrukt de belangrijke plaats die mijnbouw inneemt in de Peruaanse economie.

Met deze publicatie willen IPIS en CATAPA een bijdrage leveren aan de discussie over de rol van mijnbouw en andere extractieve industrieën bij de ontwikkeling van Peru, maar ook van andere mijnbouwlanden in het Zuiden. De belangrijkste taak ligt immers voor ons: nu de argumenten gekend en geëvalueerd zijn, moet gezocht worden naar oplossingen voor de ontelbare conflicten tussen lokale gemeenschappen, mijnbedrijven en overheden overal ter wereld. Hiertoe wordt in de conclusie een aanzet gegeven.

Inleiding

Recente politieke geschiedenis van Peru

Tijdens de jaren '80 en '90 werd de Peruaanse burgerbevolking geteisterd door een burgeroorlog uitgevochten tussen aan de ene kant rebellen van het Lichtend Pad [Sendero Luminoso] en de Revolutionaire Beweging Tupac Amaru [Movimiento Revolucionario Tupac Amaru] en aan de andere kant het leger en de staatsveiligheid. In 1990 werd Alberto Fujimori verkozen als president van Peru. Hij ontpopte zich echter tot een waar dictator. In 1992 ontbond hij het Congres en het Hooggerechtshof. De op zijn bevel herschreven Grondwet liet toe dat Fujimori in 1995 herverkozen werd voor de volgende vijf jaar. Zijn regime werd steeds autoritairder, willekeuriger en corrupter, terwijl de ongelijkheid weer toenam¹. Zijn beleid spitste zich toe op de strijd tegen de gewapende rebellenbewegingen en op de modernisering van de economie door liberalisering, privatisering en het aantrekken van buitenlandse investeringen. In 2000 riep Fujimori zich, na zwaar bekritiseerde verkiezingen, opnieuw uit tot president. De ontdekking van honderden videobanden waarop te zien is hoe Vladimiro Montesinos - Fujimori's rechterhand en chef van de veiligheidsdiensten - politieke leiders, rechters en militairen omkoopt of bedreigt, dwong Montesinos en Fujimori Peru te ontvluchten. Montesinos werd later gearresteerd in Venezuela (Hohmann *et al.*, 2004: 1; Peru Support Group, 2006). Fujimori kreeg politiek asiel in Japan, maar besloot in november 2005 vanuit Chili zijn terugkeer naar Peru voor te bereiden en campagne te voeren voor de presidentsverkiezingen van 2006. Bij zijn aankomst in Chili werd Fujimori echter gearresteerd. Peru wacht nu op zijn uitlevering (BBC, 07/11/2005).

Na de vlucht van Fujimori bereidde de interim-regering onder Valentín Paniagua nieuwe presidentsverkiezingen voor. In 2001 werd Alejandro Toledo Manrique de eerste Peruaanse president van inheemse afkomst (Peru Support Group, 2006). Hij kon bij zijn aantreden van een grote populariteit genieten, maar die daalde echter snel. Toledo kon niet het nodige leiderschap aan de dag leggen om belangrijke hervormingen door te voeren en verschillende personen uit zijn entourage, zoals zijn vrouw Eliane Karp, raakten betrokken bij corruptieschandalen. Op 4 juni 2006 werden de nieuwe presidentsverkiezingen gewonnen door Alan García, die daarmee een nieuwe kans kreeg. García was immers reeds president van 1985 tot 1990 en liet op het einde van zijn ambtstermijn Peru bankroet en in chaos achter.

Peru: land en bevolking

De oppervlakte van Peru bedraagt 1,28 miljoen km² en is daarmee bijna 43 keer groter dan België. Peru telt ongeveer 27 miljoen inwoners, waarvan meer dan 50% in de kustzone leeft. In het departement van de hoofdstad Lima alleen al wonen tussen de 8 en 9 miljoen Peruanen (33%). 40 % van de totale bevolking woont in het

---

¹ Volgens een rapport van de UNPAN daalde de GINI-index voor per capita inkomen tussen 1985 en 1991 met meer dan zeven punten. Tussen 1991 en 1994 nam de ongelijkheid weer toe. Van 1994 en 1996 daalde de index weer met drie punten, maar niet tot het niveau van voor 1991 (Béjar, 2001: 1). Escobal *et al.* (1998: 10) berekenden echter dat de GINI-index voor familiaal inkomen continu afnam tussen 1991 en 1996 van 43 naar 38. De CIA meldt een GINI-index voor familiaal inkomen van 49,8 voor 2000, wat zou betekenen dat de ongelijkheid na 1996 sterk gestegen is. De GINI-index voor uitgaven steeg volgens het UNPAN-rapport tussen 1997 en 2000 van 38,6 naar 40,3.

Andeshoogland, terwijl slechts 10% in het (sub)tropische Amazonebekken woont. De verdeling van de bevolking tussen stad en land is zeer ongelijk, 72,6% van de Peruanen woont in stedelijk gebied en slechts 27,4% op het land (Hohmann *et al.*, 2004: 5; INEI Peru, 2006).

Peru bezit een zeer grote culturele diversiteit, die zich uit in de talrijke inheemse volkeren. Er is heel wat onduidelijkheid omtrent het aantal en de naam van deze volkeren. Tellingen variëren tussen 65 en 72 (Hohmann *et al.*, 2004: 6; Gálvez Revollar, 2006: 1). Meer dan 9 miljoen Peruanen zijn als inheems te beschouwen (CEACR, 2006). De inheemse volkeren wonen voornamelijk in het Andeshoogland en het Amazonebekken (Hohmann *et al.*, 2004: 6). De Peruaanse staat erkent als dusdanig geen inheemse volkeren. Rechten worden enkel toegekend aan afzonderlijke gemeenschappen. Bij de landhervorming van 1969 kregen de als inheemse erkende gemeenschappen [Comunidades Indígenas] aan de kust en in het Andeshoogland een nieuwe naam: boerengemeenschappen [Comunidades Campesinas]. De erkenning als inheemse gemeenschap stamde veelal uit het koloniaal verleden. Bij dezelfde landhervorming werden de amazonevolkeren, die een jager-verzamelaarbestaan leiden, aangespoord zich ook te organiseren in gemeenschappen om zo door de wet erkend te kunnen worden als Comunidades Nativas. In totaal zijn in Peru 1267 Comunidades Nativas en 5934 Comunidades Campesinas erkend (Gálvez Revollar, 2006: 1-3).

Politieke indeling en belangrijkste steden van Peru

Economische situatie

In 2004 bedroeg het Bruto Binnenlands Product (BBP) van Peru 68,6 miljard US\$ en het BBP per capita 2485 US\$². Het BBP kende toen een jaarlijkse groei van 5,07% (World Bank, 2006). In 2004 exporteerde Peru voor 13,4 miljard US\$, wat 19,5 % van het BBP was (World Bank, 2006). De importen hadden dan een waarde van 12,2 miljard US\$ (World Bank, 2006). De Peruaanse regering³ had eind 2004 een buitenlandse schuld van 24,0 miljard US\$, wat 35% van het totale BBP was (JEDH, 2006)⁴. In de nationale begroting van Peru voor 2006 wordt ongeveer 16% van het totale budget opzij gezet voor de afbetaling van de buitenlandse schuldendienst (MEF, 2005: 29; LEY N° 28652, 2005: 1-2).

Mijnbouw in Peru

De exploitatie van bodemschatten is in Peru altijd een belangrijke economische activiteit geweest. Dikwijls wordt gesproken van een nationale mijnbouw, waaruit moet blijken dat Peru op eenzelfde manier verbonden is met mijnbouw als met de Incacultuur. Tijdens de eerste eeuwen van de koloniale overheersing werden omvangrijke voorraden goud, zilver en kwik ontgonnen. Bij het begin van de 17de eeuw waren de belangrijkste zilverbijlen al bijna uitgeput. De herleving van de mijnbouw sinds de jaren '90 is niet zozeer te wijten aan het ontdekken van nieuwe voorraden. Eerder is ze het gevolg van nieuwe en goedkopere technologieën die toelaten erts te exploiteren die slechts lage concentraties aan grondstoffen bevatten (Hohmann *et al.*, 2004: 8).

Fujimori startte met zijn regering een beleid om buitenlandse investeringen in de mijnbouwsector aan te trekken, met de verwachting dat mijnbouw de nationale economie weer aan zou zwengelen, die sinds de jaren '80 een zware crisis doormaakte. Door de expansie van de Aziatische economieën groeide inderdaad de vraag naar grondstoffen enorm. De mijnbouwsector was (en is) vooral belangrijk, omdat hiermee deviezen in het land worden gebracht, die nodig zijn voor de afbetaling van de buitenlandse schuld. Deviezen worden verkregen via investeringen van buitenlandse bedrijven, door de privatisering van staatsbedrijven en uit de opbrengsten van de grondstoffenexport. Privatisering bracht de staatskist tussen 1991 en 1997 14,7 miljard US\$ op, waarvan de verkoop van de staatsmijnen 5,4 US\$ opleverde (Castillo Maza, 2002). Aanpassingen aan de Grondwet en de Mijnwet moesten bedrijven de nodige garanties en voordelen bieden om mijnexploitatie voor hen aantrekkelijk te maken. Tegelijkertijd werden de land- en milieuwetten hervormd. Onder Fujimori werd Peru een van de aantrekkelijkste open markten van Latijns-Amerika (Hohmann *et al.*, 2004: 8-10; Peru Support Group, 2005: 3). Tussen 1991 en 2000 nam het aantal toegekende mijnconcessies voor exploratie of exploitatie toe van 9252 tot 25084. Hiermee stemt een oppervlakte overeen van 22.580 respectievelijk 117.000 km² (Glave & Kuramoto, 2002). Dit betekent dat in 2000 9,1% van de totale oppervlakte van Peru in concessie was. De toekenning van concessies

---

² Ter vergelijking: het BBP en het BBP per capita van België bedroegen in 2004 respectievelijk 352,3 miljard US\$ en 33.807 US\$ (World Bank, 2006).

³ Inclusief schuld van de monetaire autoriteiten.

⁴ De buitenlandse schuld van de Belgische overheid en de monetaire autoriteiten samen bedroeg eind 2004 219,3 miljard US\$ (JEDH, 2006). Dit was 67,9% van het BBP.

lijkt echter over haar hoogtepunt heen te zijn. De volledige toegekende oppervlakte bedraagt nu 84.248 km² (MINEM, 2006).

Naar hoeveelheid zijn ijzer, zink, koper en lood de belangrijkste metalen voor Peru. Zilver en goud worden in veel kleinere hoeveelheden gedolven, maar brengen uiteraard veel meer op. Tabel 1 geeft de evolutie van de mijnproductie weer sinds 1989, terwijl Tabel 2 de exportwaarde van de verschillende metalen aangeeft. Wereldwijd is Peru op Mexico na het belangrijkste zilvermijnland. Voor goud staat het op de zesde plaats; op nummer één en twee staan Zuid-Afrika en de Verenigde Staten (Chevalier, 2004).

Tabel 1: Evolutie mijnexploitatie (in ton) (Hohmann *et al.*, 2004: 9; MINEM, 2006)

Metaal	1989	2001	2005
ijzer	2.954.000	3.038.401	4.564.989
zink	620.956	1.056.629	1.201.671
koper	368.168	722.355	1.009.898
lood	203.034	289.546	319.345
zilver	1.932	2.571	3.139
goud	9,9	139	208

Tabel 2: Exportwaarde metaalmijnbouw in 2004 (BCRP, 2006)

Metaal	Exportwaarde (miljoen US\$)	Aandeel
koper*	2446,0	35,2 %
goud	2383,1	34,3 %
zink	576,8	8,3 %
molybdeen	406,7	5,8 %
lood*	389,1	5,6 %
tin	350,7	5,0 %
zilver	260,2	3,7 %
ijzer	128,4	1,8 %
Totaal	6953,1	100,0 %

*inclusief waarde zilverinhoud van deze ertsen

Ook de mijntechnologie zelf heeft een enorme evolutie doorgemaakt. De moderne mijnbouw delft haar grondstoffen in reusachtige open groeves. Zo nemen de vijf groeves en de verwerkingsinstallaties van het goudmijnbedrijf Minera Yanacocha SRL⁵ in Cajamarca een totale oppervlakte in van bijna 80 km² (Newmont, 2006). De Antaminagroev⁶ in Ancash meet 2 km bij 1 km (Antamina, 2006). Het Britse

⁵ Yanacocha is voor 51,35% in handen van Newmont Mining Corporation uit de V.S., voor 43,65% eigendom van de Peruaanse Compañía de Minas Buenaventura en voor 5% van de International Finance Corporation van de Wereldbankgroep (Yanacocha, 2006).

⁶ De aandeelhouders van Compañía Antamina S.A. zijn: Falconbridge Limited (33,75%) en Teck - Cominco Limited (22,5%) uit Canada, de Britse tak van BHP Billiton (33,75%) en Mitsubishi Corporation (10%) uit Japan (Antamina, 2006).

Monterrico Metals plc beschikt over een concessie van 64,72 km² in Piura voor de ontwikkeling van een koper- en molybdeenmijn (Monterrico Metals; 2006). De aanspraak op zulke enorme oppervlakten leidt onvermijdelijk tot talrijke conflicten om land en hulpbronnen tussen lokale landbouwgemeenschappen en bedrijven. Volgens de ombudsman van de Peruaanse regering zijn er tussen 2003 en 2005 62 conflicten geweest, waarvan ongeveer een derde nog niet opgelost is (Oxfam America, 31/08/2005). Conflicten beginnen bij vreedzaam protest, maar escaleren dikwijls tot gewelddadige confrontaties tussen politie en boeren waarbij doden vallen. De bezwaren van de gemeenschappen kunnen als volgt samengevat worden:

- bij het verlenen van de concessies worden de rechten van de inheemse bevolking geschonden.
- mijnen dragen niet bij aan de (lokale) economische ontwikkeling.
- mijnbedrijven vormen een ernstige bedreiging voor het milieu en het voortbestaan van de landbouw.

Campesinos bezetten een autoweg als reactie op de doden die vielen bij een protestmars naar de terreinen van Minera Majaz S.A., een dochteronderneming van het Britse Monterrico Metals plc (augustus 2004; foto: Ilona Plichart)

In de hoofdstukken 2, 3 en 4 wordt elk van deze bezwaren uitgewerkt en worden de argumenten van de lokale gemeenschappen en die van het mijnbedrijf geconfronteerd met de feiten.

Rechten van inheemse volkeren

Inheemse volkeren in het internationaal recht

Twee internationale verdragen gaan specifiek over de rechten van inheemse volkeren: ILO-Conventie nr. 169 over *inheemse en stammenvolkeren in onafhankelijke landen* uit 1989 en zijn voorganger ILO-Conventie nr. 107 over *de bescherming en integratie van inheemse en andere stammen- en semi-stammenvolkeren in onafhankelijke landen* uit 1957 (De Feyter, 2001: 152). Peru ratificeerde op 2 februari 1994 ILO-Conventie nr. 169, maar trok zich dezelfde dag terug uit ILO-Conventie nr. 107 (ILOLEX, 2006). Artikel 15 van ILO-Conventie nr. 169 bepaalt de rechten van inheemse volkeren bij de exploitatie van natuurlijke hulpbronnen. Deze

“houden het recht in [...] deel te nemen aan het gebruik, het beheer en het behoud [ervan]. Wanneer de staat eigenaar blijft van de minerale of ondergrondse grondstoffen of over rechten beschikt op andere hulpbronnen die tot het land behoren, zal de overheid procedures ontwikkelen of handhaven, waarmee deze volkeren geraadpleegd zullen worden om na te gaan of en in welk mate hun belangen geschaad zouden worden, vóór om het even welk programma ter exploratie of exploitatie van de hulpbronnen die tot hun land behoren ondernomen of toegelaten wordt. De betrokken volkeren zullen indien mogelijk deelnemen in de winst van dergelijke activiteiten, en zullen een eerlijke compensatie ontvangen voor elk schade die zij als gevolg van deze activiteiten moeten ondergaan.” (eigen vertaling)

Artikel 15 legt dus drie voorwaarden op die bij de exploitatie van natuurlijke hulpbronnen gerespecteerd moeten worden: consultatie van de inheemse bevolking, deelname in het beheer en deelname in de winst. De voorwaarden waaraan de consultatie moet voldoen, worden gespecificeerd in artikel 6 van de Conventie en werden uitgewerkt door het *Committee of Experts on the Application of Conventions and Recommendations* (CEACR) van de ILO. De consultatie moet te goeder trouw worden uitgevoerd volgens procedures die voor de omstandigheden geschikt zijn en via de representatieve instellingen van het inheems volk. De inheemse bevolking moet op die manier actief kunnen deelnemen aan de beslissingen die haar aanbelangen. Uiteindelijk moet de doelstelling zijn overeenkomst of toestemming te bekomen over de voorgestelde maatregelen. Tot slot verleent artikel 7 van de Conventie inheemse volkeren het recht om zelf te beslissen over de prioriteiten van hun ontwikkelingsproces en het bepaalt dat de sociale, culturele, spirituele en milieu-impact van geplande ontwikkelingsactiviteiten moet worden onderzocht in samenwerking met de betrokken volkeren.

Omdat de Peruaanse staat als dusdanig geen inheemse volkeren erkent, is het niet duidelijk welke gemeenschappen aanspraak kunnen maken op de rechten beschreven in ILO-Conventie nr. 169. Het CEACR van de ILO (2006) maakte Peru al enkele malen attent op de moeilijkheden die ontstonden als gevolg van de talrijke definities en termen waarmee de volkeren die door de Conventie worden beschermd,

geïdentificeerd worden. Het CEACR raadde Peru daarom aan hiervoor heldere en eenduidige criteria te ontwerpen. De Conventie zelf definieert inheemse volkeren als:

“volkeren in onafhankelijke landen die als inheems beschouwd worden op basis van hun afstamming van populaties die het land of een geografische regio waartoe het land behoort, bewoonden ten tijde van de verovering of kolonisatie of de vestiging van de huidige staatsgrenzen, en die - onafhankelijk van de wettelijke status ervan - enkele of alle van hun sociale, economische, culturele en politieke instellingen behouden hebben.” (eigen vertaling)

De meest geciteerde definitie van inheems volk is diegene die José Martínez Cobo hanteerde in zijn rapport voor de *Subcommissie voor de Preventie van Discriminatie en Bescherming van Minderheden* van de Verenigde Naties (1982-1986). In deze definitie neemt zelfidentificatie een belangrijke plaats in (IWGIA, 2006). Inheemse volkeren verkiezen vaak deze methodologie, omdat ze hen toelaat autonoom te beslissen welke groepen inheems zijn (De Feyter, 2001: 155).

Enkele andere internationale verdragen beschermen ook inheemse volkeren of minderheden. Artikel 1 van het *Internationaal Verdrag voor Burgerlijke en Politieke Rechten* (1966) voorziet het recht op zelfbeschikking voor elk volk en het recht om zelf te beschikken over haar natuurlijke hulpbronnen. Artikel 27 van hetzelfde verdrag bepaalt dat leden van een minderheid vrij hun cultuur mogen uitoefenen. Het VN-Mensenrechtencomité stelde in de zaak *Ominayak v. Canada* (1990) dat sociale en economische activiteiten een deel van de cultuur zijn en ook beschermd worden door dit artikel (De Feyter, 2001: 151). In 1997 oordeelde het comité dat advies uitbrengt over het *Internationaal Verdrag voor de Uitbanning van Rassendiscriminatie* (1965), dat dit verdrag ook het recht van inheemse volkeren om zelf hun gronden en natuurlijke hulpbronnen te beheren verdedigt. In haar antwoord op het vorderingsrapport ingediend door Guatemala (2006) betreurde dit comité dat bij de toekenning van mijnconcessies inheemse volkeren niet worden geconsulteerd en het raadde Guatemala aan voortaan te streven naar de *ingelichte toestemming* van de betrokken volkeren, zoals het dat ook aanbevolen had in haar advies van 1997.

Over heel de wereld ijveren belangenorganisatie van inheemse volkeren ervoor dat alvorens een project met een belangrijke impact op de levenswijze van een inheems volk van start mag gaan, het betrokken volk zijn *ingelichte toestemming* of *informed consent* moet gegeven hebben. *Informed consent* houdt in dat het betrokken volk uitvoerig geïnformeerd werd over het project en het expliciet goedkeurde. De eis tot *informed consent* wordt ondersteund door vele niet-bindende verklaringen van verschillende internationaal-rechtelijke organen⁷: De enige bindende tekst die expliciet *informed consent* oplegt, is ILO-Conventie nr. 169, maar dan enkel in het geval wanneer inheemse groepen hun gronden moeten verlaten. Bovendien voorziet artikel 16, waarin deze verplichting vermeld staat, voldoende achterpoortjes om eraan te ontsnappen. Toch stellen voorstanders van een maximalistische interpretatie van de Conventie dat artikels 6 en 7 impliciet een verplichting tot het bereiken van een *informed consent* opleggen voor alle projecten die een impact hebben op de levenswijze of de gronden van een inheems volk.

In augustus 2005 nam de Wereldbankgroep nieuwe richtlijnen aan voor projecten waarbij inheemse volkeren zijn betrokken. In deze richtlijn wordt veel belang gehecht aan *free, prior and informed consultation*. Deze nota kreeg heel wat kritiek van NGO's die met inheemse volkeren werken. *Free, prior and informed consultation* heeft immers dezelfde afkorting als *free, prior and informed consent* en dreigt dus 'FPIC' als concept te verzwakken (Bretton Woods project, 12/09/2005).

Schendingen rechten inheemse volkeren

De boerengemeenschappen beschuldigen de Peruaanse staat ervan geen rekening te houden met de hen toegekende rechten bij het verlenen van mijnconcessies en de onteigening van hun gronden. In 2000 vroeg de *Inter-American Commission on Human Rights* in haar *Second Report on the Situation of Human Rights in Peru* het land inderdaad "te verzekeren dat, in overeenstemming met ILO-Conventie nr. 169, alle projecten om [...] natuurlijke hulpbronnen te exploiteren in inheems gebied of dergelijke projecten die hun habitat of cultuur aantasten, uitgewerkt en goedgekeurd worden met de participatie van en in overleg met de belanghebbende volkeren, met als doel hun toestemming te verkrijgen en een mogelijke deelname in de winst te realiseren." (eigen vertaling) In haar jaarrapport van 2001 herhaalde de commissie deze aanbeveling, omdat Peru geen informatie bezorgd had over de naleving ervan.

Verschillende voorbeelden tonen aan dat inheemse gemeenschappen niet of onvoldoende betrokken worden bij de exploitatie van natuurlijke hulpbronnen op hun grondgebied. De boerengemeenschappen *Segunda y Cajas* en *Yanta* op wiens grondgebied Monterrico Metals plc een koper- en molybdeenmijn plant, zijn hierover nauwelijks geraadpleegd of geïnformeerd. In juli 2002 verkreeg Monterrico's dochteronderneming Minera Majaz S.A. wel een document van de Bestuursraad van *Segunda y Cajas* dat het bedrijf machtigde onderzoek te voeren naar de seismische

---

⁷ de *Inter-American Commission on Human Rights* in 1984, het *UN Committee on the Elimination of Racial Discrimination* in 1997, het *Committee on Economic, Social and Cultural Rights* in 2001 en 2004 (Motoc, 2005: 5-6), de *UN Workshop on Indigenous Peoples, Private Sector Natural Resource, Energy and Mining Companies and Human Rights* in 2001 en de mensenrechtenraad van de VN in 2006. De EU-resolutie *Indigenous Peoples within the Framework of the Development Cooperation of the Community and Member States* (1998) erkende het recht van inheemse volkeren om een project te verwerpen. In 2002 herbevestigde de Europese Commissie dit recht.

activiteit op haar grondgebied. Op basis van deze machtiging vroeg Minera Majaz S.A. in januari 2003 het Ministerie voor Energie en Mijnbouw om toestemming voor de start van de exploratie- en exploitatieactiviteiten. Hoewel het ministerie betwijfelde of de mijnactiviteiten wel over voldoende sociaal draagvlak beschikten, verleende het in november 2003 uiteindelijk toch haar toestemming (Aste Daffós, 21/12/2005). Volgens de Peruaanse wet is de machtiging van de Bestuursraad echter niet voldoende. Om op het grondgebied van een gemeenschap te mogen werken, moet een mijnbedrijf toestemming krijgen van de Algemene Vergadering (art. 11 van de Landwet). De Algemene Vergadering van *Segunda y Cajas* heeft trouwens in mei 2003 en nog eens in januari 2004 de machtiging van de Bestuursraad geannuleerd (Aste Daffós, 21/12/2005). Minera Majaz S.A. beschikt dus noch over voldoende draagvlak bij de boerengemeenschappen noch over de wettelijk vereiste machtigingen.

In 2001 startte de lokale bevolking haar protest tegen de pijlpijn die het koper- en zinkconcentraat van de Antaminagroeven naar de Stille Oceaan zou vervoeren, omdat deze haar land zou vervuilen. Eind 2001 ving Compañía Minera Antamina S.A. aan met de uitbating van de mijn en reeds twee jaar later ontwikkelden zich bij zo'n 150 inwoners intoxicatieverschijnselen, zoals neusbloedingen, hoofdpijn en herhaaldelijk flauwvallen. Een poging om de zaak te bespreken met het mijnbedrijf mislukte, omdat Compañía Minera Antamina S.A. niet wou deelnemen aan de gesprekken (Peru Support Group, 2005: 7).

Nadat de Peruaanse overheid in 1994 de Tintaya kopermijn in het departement Cuzco privatiseerde, kwam zij in 1996 in handen van BHP Billiton⁸. Om BHP Billiton toe te laten nieuwe installaties te bouwen, onteigende de Peruaanse staat praktisch alle gronden van de Tintaya Marquiri gemeenschap. Vóór de verkoop is die gemeenschap, net als die van Alto Huancané, niet geraadpleegd. De gemeenschappen zijn gedwongen geweest hun gronden te verkopen. Later toonde een studie aan dat de mijnactiviteiten geleid hadden tot zware vervuiling van het water en de grond. Dankzij de bemiddeling van enkele NGO's werd in december 2004 na twee jaar onderhandelen een overeenkomst bereikt tussen het mijnbedrijf en vijf omliggende gemeenschappen. Het mijnbedrijf beloofde evenveel of zelfs meer grond over te dragen aan de gemeenschappen als ze verloren hadden. Het verbond zich er ook toe om jaarlijks 330.000 US\$ te investeren in ontwikkelingsprojecten voor de lokale bevolking. (Peru Support Group, 2005: 8; Oxfam America 20/01/2005; Oxfam America 26/05/2005; Oxfam America 27/05/2005; Viso Plades, 2005)

Tambogrande, een stadje van ongeveer 16.000 inwoners in Piura, is het centrum van één van de productiefste landbouwstreken van Peru. In 1999 verkreeg Empresa Minera Tambo Grande S.A.⁹ de toestemming om te starten met mijnexploratie in en rond Tambogrande, hoewel wetgeving uit 1998 mijnexploitatie in stedelijk gebied nog verbood. Ruim de helft van de bevolking van Tambogrande zou moeten verhuizen voor de geplande mijn. De bevolking van Tambogrande werd niet geraadpleegd voor de start van de exploratie. De gemeenschap verzette zich tegen het project, omdat

---

⁸ BHP Billiton is een Brits-Australisch bedrijf en heeft 99,9% van de aandelen in handen van BHP Billiton Tintaya S.A. (BHP Billiton, 2006)

⁹ Empresa Minera Tambo Grande S.A. was voor 75% in handen van het Canadese Manhattan Minerals Corp. en voor 25% eigendom van het staatsbedrijf Minero Perú.

het milieu en landbouw zou schaden. Op 31 maart 2001 werd de belangrijkste leider van de protesten vermoord¹⁰. In juni 2002 organiseerde de lokale gemeenschap een referendum. Meer dan 27.000 mensen brachten hun stem uit, 94% stemde tegen de mijn. Uiteindelijk slaagde de bevolking erin gehoord te worden door de Peruaanse regering. In december 2003 maakte de regering een einde aan het project, omdat Manhattan Minerals Corp. niet aan de financiële voorwaarden kon voldoen. (Oxfam America, 21/11/2005; Oxfam America, 12/12/2003; Peru Support Group, 2005: 9; Oxfam America, 2006; Tambo Grande, 2006)

Met Minera Yanacocha SRL begonnen de sociale problemen toen het bedrijf startte met het opkopen van grond. Naderhand verklaarden campesinos dat de praktijk van land verkopen nauwelijks gekend was in hun gemeenschappen. Het was wel gebruikelijk dat land geruild werd of dat onderhandeld werd over het gebruik van grond. Verschillende gezinnen vertelden dat ze niet echt begrepen hadden dat hun land *verkopen* betekende dat ze er niet langer gebruik van konden maken. Bovendien vonden vele mensen dat ze misleid waren door de beloftes over de winst die ze zouden doen door hun land te verkopen en over de voordelen van de mijn zelf. Werknemers van het bedrijf verzekerden de campesinos dat ze hun land binnen enkele jaren weer in gebruik zouden kunnen nemen. Blijkbaar leefde de misvatting - overigens niet weerlegd op de infovergaderingen- dat de mijn uit niet meer zou bestaan dan enkele gaten in de grond, waarrond normale landbouwactiviteiten mogelijk zouden blijven (Moody, 2005: 246).

De *International Finance Corporation* (IFC), de privé-arm van de Wereldbankgroep, heeft een aandeel van 5% in Minera Yanacocha SRL. Zoals de rest van de Wereldbankgroep, moest het IFC zich bij deze investering houden aan het beleid voorgeschreven in de *Operational Directive on Indigenous People* (1991) dat moet "verzekeren dat de inheemse bevolking geen ongunstige gevolgen ondervindt van het ontwikkelingsproces en ervoor moet zorgen dat deze ontwikkeling de bevolking cultureel aangepaste sociale en economische winst oplevert" (World Bank, 1991: 2; eigen vertaling). Hiertoe moet in de planning van de projecten nagedacht worden over de ontwikkeling van de inheemse bevolking. Cultureel geschikte en ingelichte participatie van de betrokken groepen moet verzekerd worden, eigen prioriteiten moeten geïdentificeerd worden en inheemse kennis moet opgenomen worden in de projectbenadering. In het milieueffectenrapport dat door Minera Yanacocha SRL opgesteld was voor de IFC werd de lokale bevolking echter niet als inheems volk beschouwd. Daarom werd geen enkele maatregel die de IFC oplegt ter bescherming van inheemse volkeren, toegepast. In tegenstelling tot de beoordeling van Minera Yanacocha SRL voldoen de landbouwgemeenschappen van Cajamarca wel aan de definitie van inheems volk van de IFC. Ze identificeren zichzelf als inheems volk en bovendien worden ze als dusdanig erkend door de Peruaanse Grondwet. Ze spreken Quechua als eerste taal, produceren in de eerste plaats voor het eigen gezin en hebben eigen sociale en culturele instellingen (b.v. landruil, campesinorechtspraak). Door de landbouwgemeenschappen niet te erkennen als inheemse bevolking en het daarvoor ontwikkelde beleid niet toe te passen, is de sociale en milieuschade van de mijn nog verslechterd (Moody, 2005: 246-247).

---

¹⁰ In 2005 werd de dader veroordeeld tot 30 jaar cel, maar de opdrachtgever bleef onbekend (Mines & Communities, 2005)

Er zijn echter signalen dat Peru de inheemse bevolking begint te betrekken bij de planning van mijnprojecten. In een recent rapport maakte het CEACR van de ILO (2006) melding van initiatieven die zowel het begrip van mijnexploratie en -exploitatie moeten vergroten als dat van de rechten van de inheemse gemeenschappen. Er zouden ook procedures opgestart zijn om de participatie van burgers bij de goedkeuring van milieueffectenrapporten te bevorderen. Een studie van een subcommissie van het Peruaanse Congres beoordeelt die openbare hoorzittingen echter negatief. Ze falen in het informeren van de burgers en er wordt geen rekening gehouden met de opmerkingen en vragen die op de hoorzittingen naar voren komen (Flores Vásquez *et al.*, 2003: 115).

Inheemse volkeren en de Peruaanse landwet

Tot slot gaan we in op de hervormingen van de Peruaanse Landwet in de jaren '90, die de inheemse bevolking een aantal belangrijke wettelijke beschermingen ontnam. Sinds de Grondwet van 1979 was land van campesinos en nativos op enkele uitzonderingen na *onvervreemdbaar*, wat betekende dat het niet aan derden van buiten de gemeenschap kon worden overgedragen. De wettelijke hervormingen hebben deze overdrachten ondanks de gevolgen voor de lokale gemeenschappen echter wel mogelijk gemaakt. De Grondwet van 1993 herriep de *onvervreemdbaarheid* en baande de weg voor de wetgeving die derden de toegang tot campesinoland verleende (Christian Aid, 2005: 6).

In 1995 werd de nieuwe Landwet aangenomen. Om de landbouw te bevorderen werden de landrechten van campesinos en nativos gebaseerd op de vrije handel van landbouwgrond. Gemeenschapsgronden werden daardoor koopwaar, waartoe ook derden ongeacht hun nationaliteit toegang hebben. Hiermee zette de nieuwe Landwet de tendens voort om de bescherming van campesinoland op te heffen (Christian Aid, 2005: 6-7). Het CEACR van de ILO betreurde in 1999 dat de Landwet toelaat dat de krachten van de markt in regio's met een hoge armoede of die rijk zijn aan mineralen en fossiele brandstoffen, de inheemse bevolking ertoe kunnen aanzetten hun gronden op te geven (CEACR, 1999). In 1996 werd ten gunste van de mijnbouw in de Landwet een *dienstbaarheidsclausule* [servidumbre] ingeschreven, die de belangen van de campesinogemeenschappen nog verder schaadde.

Het Peruaanse recht stelt dat de bodemschatten van het land eigendom zijn van de Peruaanse staat. Een onderneming die deze wil ontginnen, moet daartoe de overeenkomstige concessies verkrijgen. Het bekomen van deze concessie houdt nog niet in dat het bedrijf eigenaar wordt van het land waaronder zich de grondstoffen bevinden. Daarvoor moet met de landeigenaars onderhandeld worden. Wanneer de eigenaars de verkoop echter weigeren, kan het mijnbedrijf het Ministerie van Energie en Mijnbouw vragen om de *dienstbaarheid* van de percelen. Hoewel de gronden dan eigendom blijven van de oorspronkelijke eigenaars, krijgt de onderneming toch het recht de gronden te gebruiken. Er moet wel een schadevergoeding betaald worden, waarvan het bedrag bepaald wordt door het Ministerie voor Energie en Mijnbouw. Wanneer de landeigenaars deze procedure weigeren, volstaat het de schadevergoeding over te maken aan de Nationale Bank. Na sluiting van de mijn krijgen de eigenaars hun land terug, maar het bedrijf is daarbij niet verplicht de gronden in hun oorspronkelijke staat te herstellen.. De *dienstbaarheidsprocedure* laat de concessiehouder toe snel en legaal te starten met de mijnactiviteit, maar brengt

hem wel in conflict met de gemeenschap. Doordat de staat geen bemiddelingsrol opneemt, staan de bedrijven en de gemeenschappen gauw lijnrecht tegenover elkaar. De conflicten leiden dikwijls tot manifestaties of wegbezettingen en eindigen regelmatig met aanvallen op de mijninstallaties. Dit heeft concessiehouders afgeschrikt nog gebruik te maken van de *dienstbaarheidclausule* (Glave & Kuramoto, 2002: 19). NGO's melden echter dat bedrijven de *dienstbaarheidprocedure* soms opstarten om de gemeenschappen onder druk te zetten. Zij geven dan sneller toe hun gronden aan een lage prijs te verkopen, omdat ze niet verwachten via de *dienstbaarheidprocedure* meer te ontvangen (Hohmann *et al.*, 2004: 9). Sinds 1992 werden campesinos op die manier gedwongen 20.000 ha van hun gronden te verkopen aan Yanacocha SRL voor een vierde van de marktprijs (Christian Aid, 2005: 7).

Bijdrage mijnbouw aan de economische ontwikkeling

Volgens zijn voorstanders leidt mijnbouw tot economische groei en armoedevermindering. De voordelen van mijnbouw zijn hogere belastinginkomsten voor de overheid, verbeterde dienstverlening en meer werkgelegenheid. De verhoogde vraag naar goederen en de diensten doet de economie van de lokale gemeenschappen opbloeien. Critici betwisten dat mijnbouw de lokale gemeenschappen ten goede komt en stellen dat de kosten en baten van mijnbouw niet eerlijk worden verdeeld. Privé-bedrijven maken winst, maar de campesinogemeenschappen moeten de kosten dragen. De lokale economieën worden ernstig verstoord en de milieuvervuiling, die mijnbouw met zich brengt, vormt een ernstige bedreiging voor de gezondheid en de landbouw van de boeren.

Bijdrage aan de nationale ontwikkeling

In 2003 bedroeg het aandeel van de mijnbouwsector (metaal- en niet-metaalmijnen) aan het BBP van Peru 6,0% (INEI, 2006). De volledige industrie vertegenwoordigde 29,3%, landbouw droeg 10,3% bij aan het BBP. Met een bijdrage van 60,4% is de dienstensector economisch het meest waardevol in Peru (World Bank, 2006). Voor de Peruaanse export is mijnbouw de belangrijkste sector. Wegens de beperkte industriële ontwikkeling van Peru is de binnenlandse metaalconsumptie zeer laag (Glave & Kuramoto, 2002: 6). De groei van de mijnbouwsector leidde tussen 1990 en 2004 tot een toename in de metaalexport van 1,5 naar 6,95 miljard US\$. Daarmee nam de metaalexport in 2004 55% van de totale export voor zijn rekening (BCRP, 2006; CEPAL, 2006). In 2005 bedroeg de totale buitenlandse investering in Peru 2,5 miljard US\$, waarvan bijna de helft naar mijnbouw ging (El Comercio Perú, 12/05/2006)

Begin jaren '90 werd om mijnbouwinvesteringen aan te trekken het belastingsstelsel hervormd. Sinds dan wordt de vennootschapsbelasting geheven op basis van nettowinsten (Christian Aid, 2005: 5). De kosten om de mijn op te starten mogen daarbij ook van de winst afgetrokken worden (Polo Robilliard, 2005: 23). Bedrijven genieten tevens van belastingvrijstelling voor winsten die worden geherinvesteerd of die in openbare infrastructuur worden geïnvesteerd (Christian Aid, 2005: 5). De vennootschapsbelasting bedraagt 30%¹¹ (SUNAT, 2006). Er wordt enkel belasting geheven op de binnenlandse verkopen, niet op de exporten (Torres Cuzcano, 2004: 96; SUNAT, 2006). Dit wil zeggen dat het grootste deel van de verkopen van de mijnbouwsector niet aan belastingen onderhevig is. Het concessierecht bedraagt 3,00 US\$/ha per jaar (MEF, 2006), maar mag afgetrokken worden van de vennootschapsbelasting (Torres Cuzcano, 2003: 6). Wanneer enkel de vennootschapsbelasting en de BTW, de twee voornaamste taxes voor de mijnbouw¹², in rekening gebracht worden, dan bedraagt de bijdrage van de sector aan de totale hoeveelheid geïnde belastingen 3% (Torres Cuzcano, 2004: 96). Dit is dus slechts de helft van de bijdrage aan het BBP. Volgens een studie van Otto *et al.* (2000) hoort Peru bij de landen met een gemiddeld tot lage effectieve belastingsdruk voor mijnbedrijven. Chili, Argentinië en Zweden behoren tot de landen met de laagste

---

¹¹ In België bedraagt de vennootschapsbelasting 33%

¹² Verder wordt er nog 4,1% tax geheven op uitgekeerde dividenden en 4,99% op rente van leningen in het buitenland (Polo Robilliard, 2005: 23).

effectieve belastingsdruk. Mexico en Indonesië zijn landen met een gemiddeld tot hoge effectieve belastingsdruk, terwijl Canada mijnbedrijven eerder zwaar belast.

Pas in 2004 voerde Peru royalty's in. Afhankelijk van de verkoopschijfers moet 1%, 2% of 3% van de waarde van de verwerkte ertsen aan de overheid afgestaan worden (Decreto Supremo N° 157-2004-EF). Als gevolg van de hervormingen onder Fujimori kunnen bedrijven met de overheid overeenkomsten afsluiten die vaste belastingstarieven garanderen. Deze overeenkomsten worden gesloten voor periodes van 10 tot 15 jaar en behoeden het bedrijf voor belastingsverhoging tijdens die periode (Christian Aid, 2005: 5). Tussen 1992 en 2001 tekenden 28 mijnbedrijven zulke contracten met de Peruaanse overheid (MINEM, 2001: 33). Omwille van deze akkoorden betalen nu slechts twee van de 27 grootste maatschappijen royalty's (IPS, 2006). Bedrijven als BHP Billiton Tintaya, Antamina en Yanacocha ontsnappen dus (La República, 04/05/2006). Ook aan de vennootschapsbelasting ontkomen veel bedrijven. In 2000 werd die volgens de Nationale Belastinginspectie [Superintendencia Nacional de Administración Tributaria] slechts door 29 van de 61 mijnbedrijven betaald (Lopez *et al.*, 2002).

De bijdrage van mijnbouw aan de nationale economie kan op verschillende manieren uitgedrukt worden. Wat betreft export is mijnbouw de belangrijkste economische sector van Peru. In 2004 nam de metaalexport 55% van de totale export voor zijn rekening. Voor de afbetaling van haar buitenlandse schuld is Peru dus afhankelijk van de vreemde deviezen die mijnbouw oplevert. De bijdrage van mijnbouw aan het Peruaanse BBP is verrassend klein. In 2004 bedroeg dit aandeel 6,0%, maar het is maar een beperkt aantal grote bedrijven die hier voor instaat. De inwerkingtreding van de Antaminamijn in 2002 deed het BBP van Peru toenemen met 0,8% (Antamina, 2006). Als gevolg van de enorme groei in de mijnbouwindustrie de laatste 15 jaar is de bijdrage van de mijnbouwsector aan het BBP wel enorm toegenomen. In 1991 droeg mijnbouw nog maar 3,5% bij aan het Peruaanse BBP (INEI, 2006). De belangrijkheid van de mijnbouwsector kan tenslotte ook bepaald worden aan de hand van haar bijdrage aan het overheidsbudget. Deze bijdrage is erg klein. Wanneer enkel de vennootschapsbelasting en de BTW, de twee voornaamste taxes voor de mijnbouw, in rekening gebracht worden, dan bedraagt de bijdrage van de sector aan de totale hoeveelheid geïnde belastingen 3%. Dit is dus slechts de helft van de bijdrage aan het BBP. In 2004 werden weliswaar royalty's ingevoerd, maar als gevolg van eerder met de regering afgesloten akkoorden ontsnapten bijna alle grote mijnbedrijven hieraan.

Bijdrage aan de lokale ontwikkeling

De *Extractive Industries Review* (2003: 14), waartoe de Wereldbank de opdracht gaf, stelt dat "van 1991 tot 2000 de tijdelijke armoedereductie die in Peru plaatsvond, zich enkel voordeed in Lima en in de stedelijke centra van het hoogland, niet in de landelijke hooglanden en het Amazonebekken, waar mijnbouw en olie- en gasexploitatie zich concentreerden." (eigen vertaling) Cajamarca, bijvoorbeeld, was bij de start van de goudexploitatie in de Yanacocha mijn, in 1993, het vierde armste departement van Peru. In 2000 was het opgeschoven naar de tweede armste plaats (GRUFIDES, 2005).

Een deel van de belastingen die de Peruaanse staat ontvangt van de mijnbouwbedrijven komt ten goede aan de gemeenschappen waar de mijnen zich bevinden. De lokale autoriteiten hebben recht op 75% van de geïnde concessierechten en de Canon Minero, die in 1997 opgesteld werd, bepaalt dat 50% van de vennootschapsbelasting die de mijnbedrijven aan de Peruaanse staat betalen, overgedragen moet worden aan de regionale en lokale autoriteiten. De inkomsten die de lokale en regionale autoriteiten uit de Canon Minero verkrijgen, mogen enkel gebruikt worden om investeringen te financieren (MEF, 2006).

Het lijkt er echter op dat de Canon Minero weinig bijgedragen heeft aan de armoedevermindering. Critici van de Canon opperen dat wegens de belastingsvoordelen die de mijnbouw in de jaren '90 werden toegekend, de hoeveelheid te herverdelen belastingen beperkt is (Manco Zaconetti, 2006). Daar wordt tegen ingebracht dat de groei van de mijnbouwsector, die o.a. het gevolg was van deze belastingsvoordelen, de absolute hoeveelheid geïnde belastingen juist heeft doen stijgen. Het is echter moeilijk om hierover duidelijke data te vinden. NGO's vragen verder dat de Canon niet beperkt blijft tot de vennootschapsbelasting, maar wordt uitgebreid naar alle inkomsten die de staat ontvangt als gevolg van de mijnbouwactiviteit, zoals dat ook in de Grondwet voorzien is (Christian Aid, 2005; 12; CAD: 2005a). Bovendien wordt slechts een deel van de verzamelde fondsen overgemaakt aan de regionale en lokale besturen. Tussen 1992 en 2001 werd 98 miljoen US\$ uit het fonds niet verdeeld (Lopez *et al.*, 2002). Deels ligt de fout hiervoor bij de centrale regering. De regionale autoriteiten treft echter ook schuld, omdat ze er niet in slagen voldoende geschikte investeringsprojecten uit te werken (El Peruano, 12/12/2005).

De Extractive Industries Review (2003: 14) deelt deze bezorgdheid: "In Peru en Indonesië werden wetten opgesteld om te verzekeren dat de opbrengsten van extractieve industrieën ten goede zouden komen aan de lokale gemeenschappen of de regering. Omwille van het ontwerp van de wet en het gebrek aan transparantie bereikten echter weinig opbrengsten uiteindelijk de gemeenschappen." (eigen vertaling)

Toch mag niet vergeten worden dat de Canon leidde tot een drastische verhoging van het budget van vele districten in het binnenland. Voor hen zijn de opbrengsten uit de Canon Minero de voornaamste of zelfs de enige bron van inkomsten¹³ (La República; 15/02/2006).

Mijnbouw is een kapitaalintensieve sector die altijd al maar instond voor 2 tot 3% van de totale werkgelegenheid in Peru. Lokaal konden nog grote aantallen tewerkgesteld worden, maar de doorgedreven groei van de sector en de schaalvergroting in de jaren '90 maakte de sector nog kapitaalintensiever. Bovendien is sinds de wethervormingen onderaanneming mogelijk. Daardoor is het aantal personen dat direct tewerkgesteld is in de mijnbouw drastisch gedaald. In de jaren '90 is de directe tewerkstelling in de mijnbouw slechts toegenomen met 12%, terwijl de productie van de meeste metalen gegroeid is met meer dan 50%, in sommige gevallen zelfs met

---

¹³ Het district La Encañada, waar Yanacocha deels gesitueerd is, beschikte in 2004 over een budget van 6.015.959 Nuevo Soles (ongeveer 1,8 miljoen US\$). 97% van dit bedrag was afkomstig van de Canon Minero (CAD, 2005b: 2).

meer dan 2000%. In de grote mijnbedrijven¹⁴ is de tewerkstelling tijdens die periode zelfs gedaald, van 29.000 naar 23.000 arbeiders (Glave & Kuramoto, 2002: 14-15). In 2002 werkten in de volledige mijnbouwsector nog maar 72.170 personen, juist 1% van de nationale tewerkstelling (Christian Aid, 2005: 13).

De kleine bijdrage van de mijnbouw aan de werkgelegenheid leidt tot grote onrust bij de publieke opinie. De gemeenschappen waar zich een mijn vestigt, verwachten dat die werk zal bieden aan een aanzienlijk deel van de bevolking, maar zij raken diep ontgoocheld door de grote technische vaardigheden die geëist worden. Wegens het gebrek aan scholing van de lokale bevolking nemen de bedrijven personeel aan van buiten de regio of uit het buitenland. Om de kosten te drukken, werken de bedrijven daarenboven met werkdagen van 12 uur in plaats van 8, wat nog eens het personeelsbestand reduceert (Glave & Kuramoto, 2002: 15). Bij de ongeveer 1500 personen die door de Antaminamijn tewerkgesteld worden, zijn er bijvoorbeeld maar 400 lokale inwoners (Christian Aid, 2005: 13). Yanacocha telde in 2003 1887 personeelsleden, waarvan 48% van Cajamarca was (GRUFIDES, 2006). Minera Yanacocha SRL werft zelf geen arbeiders aan, maar legt haar onderaannemers wel op voorrang te verlenen aan de onteigende boeren wanneer ongeschoolde arbeiders aangenomen worden. Tegenover de 550 geregistreerde boeren staan echter maar 250 arbeidsplaatsen (Pascó-Font *et al.*, 2001: 153). Scholing voor de lokale bevolking om ze te werk te stellen in het bedrijf of de onderaannemingen voorziet Minera Yanacocha SRL niet (Pascó-Font *et al.*, 2001: 164). Hoewel exacte cijfers niet bestaan, beweert Minera Yanacocha SRL dat het indirect een belangrijk aantal werkplaatsen creëert. In 1997 zouden 3009 personen gewerkt hebben bij de leveranciers van Minera Yanacocha SRL. Wanneer deze werknemers meegerekend worden, werkte in 1997 5,5% van de economisch actieve bevolking van de provincie Cajamarca direct of indirect voor Yanacocha (Pascó-Font *et al.*, 2001: 164-165).

Zij het beperkt in aantal, mijnbouw creëert jobs. Maar omwille van de onteigeningen en de ecologische impact van de mijnbouw verliezen tegelijkertijd vele boeren hun levensonderhoud. Terwijl jobs in de mijnsector enkel zo lang beschikbaar zijn als de mijn actief is, kunnen de effecten van een mijn op de lokale landbouweconomie permanent zijn.

De lonen in de mijnbouw zijn hoger dan in de andere economische sectoren. Het loon voor een mijnwerker was in 2000 54% hoger dan het gemiddelde arbeidersloon. Een bediende in de mijnsector verdiende 127% meer dan het gemiddelde bediendeloon. In de mijnbouw is er een grotere ongelijkheid tussen bedienden en arbeiders dan in de rest van de Peruaanse economie. In 2000 bedroeg de loonverhouding in de mijnsector 4,6-4,7 op 1, terwijl de verhouding van het gemiddelde bedienden- en arbeidersloon slechts 2,7-3,2 op 1 bedroeg. Dit toont aan dat mijnbedrijven vooral technisch geschoolde werknemers aannemen, wat nog eens versterkt wordt door de uitbesteding van het ongeschoolde werk (Glave & Kuramoto, 2002: 16). In de onderaannemingen zijn de lonen voor arbeiders niet noodzakelijk hoger dan het gemiddelde. Het gemiddelde arbeidersmaandloon bedroeg in 1997 in Cajamarca 181-222 US\$, terwijl de lonen bij de verschillende onderaannemers van

---

¹⁴ Grote mijnen zijn bedrijven die dagelijks meer dan 5000 ton mineralen verwerken.

Minera Yanacocha SRL varieerden van 155 tot 286 US\$ (Pascó-Font *et al.*, 2001: 165).

Mijnen bevinden zich in bergachtige, meestal afgelegen streken, dikwijls op meer dan 3000 meter boven de zeespiegel en ver van basisdiensten en markten. Tot 1992 waren bedrijven verplicht om een reeks diensten te voorzien voor hun personeel, zoals drinkwater, educatie en gezondheidszorg. Deze diensten kwamen ook de naburige gemeenschappen ten goede. Onder de nieuwe wetten zijn mijnbedrijven echter niet meer verplicht om deze diensten aan te bieden. In La Oroya in het departement Junín, bijvoorbeeld, werden de educatie- en gezondheidsvoorzieningen, die beschikbaar waren voor het personeel van de Metaloroya smeltoven en de omwonende bevolking, beëindigd na de privatisatie in 1997¹⁵ (Christian Aid, 2005: 13).

Anderzijds zijn de grote mijnbedrijven erg fier op hun sociaal beleid en hun bijdragen aan de ontwikkeling van de lokale gemeenschappen. Compañía Minera Antamina S.A. maakt op haar website melding van de volgende projecten:

- informaticavorming voor 300 leerkrachten
- horecascholing voor 200 jongeren
- studiebeurzen voor hoger onderwijs voor 30 studenten
- sensibiliseren voor alcoholisme bij jongeren en interfamiliaal geweld
- verschillende landbouwprojecten ter verbetering van de productie

Daarenboven richtte Antamina Asociación Ancash op, dat sinds 2003 een 100-tal projecten heeft opgestart rond landbouw, visserij, toerisme, onderwijs en gezondheid (Asociación Ancash, 2006). Sinds 1998 zou Antamina 38 miljoen US\$ geïnvesteerd hebben in sociale projecten, inclusief de projecten van Asociación Ancash (Antamina, 2006).

Toen in december 2004 na twee jaar onderhandelen een akkoord gesloten werd tussen BHP Billiton en vijf omliggende gemeenschappen van de Tintayamijn over de landconflicten en investeringen in ontwikkelingsprojecten, werd dit als een precedent beschouwd dat aantoonde dat gemeenschappen succesvol kunnen onderhandelen met een mijnbedrijf (Peru Support Group, 2005:8). Op 24 mei 2005 braken er echter opnieuw protesten uit. Als gevolg hiervan moest Tintaya op 25 mei de werkzaamheden stilleggen. De protesten gingen nochtans niet uit van de de vijf omliggende gemeenschappen. Zij distantieerden zich ervan. Aan de ontevredenheid lag vooral de moeizame werking van het fonds ten grondslag, dat BHP Billiton in overeenkomst met het provinciebestuur van Espinar had opgericht in september 2003. De afspraak was toen gemaakt dat BHP Billiton jaarlijks minstens 1,5 miljoen US\$ zou overmaken aan dit provinciaal ontwikkelingsfonds. Boeren vonden dat niet alle projecten overeenstemden met hun prioriteiten en dat te veel projecten ten goede kwamen aan de steden. Op 26 mei hielden de protesten op en een week later startten de onderhandelingen tussen de ontevreden boeren, het provinciebestuur en het bedrijf. De gebeurtenissen in Espinar tonen aan dat de activiteit van een transnationaal mijnbedrijf meer mensen beroert dan enkel de onmiddellijk

---

¹⁵ Bij deze privatisering werd Metaloroya eigendom van Doe Run Perú S.R.L., een dochteronderneming van het Amerikaanse Doe Run (Doe Run, 2006).

nabijgelegen gemeenschappen en dat de ontwikkelingsinitiatieven van een grote onderneming moeten passen in de ontwikkelingsstrategie van de lokale bevolking.

Omdat een mijnbedrijf en haar werknemers heel wat goederen en diensten nodig hebben (werktuigen, brandstof en elektriciteit, consultancy, hotelkamers, recreatie), kan de vestiging van een mijnbedrijf een stimulans zijn voor de lokale en nationale economie. Toch blijft deze eerder beperkt. Volgens het Ministerie voor Energie en Mijnbouw wordt 58% van de goederen en diensten die mijnbouw nodig heeft, geleverd door de nationale markt. Dit komt overeen met een waarde van ongeveer 800 miljoen US\$ per jaar. De rest wordt geïmporteerd (MINEM, 2006). Vooral de grote mijnbouw blijkt weinig aankopen te verrichten bij de Peruaanse leveranciers. De reden hiervoor is dat de Peruaanse bedrijven nauwelijks kunnen voldoen aan de technologische eisen die deze bedrijven stellen. Bovendien kunnen vraag en aanbod elkaar moeilijk vinden. De grote mijnbedrijven weten niet wat de Peruaanse leveranciers te bieden hebben, terwijl de leveranciers niet beschikken over een efficiënt marktsysteem dat hun producten tot bij de grote mijnbedrijven kan brengen. De andere kant van de productieketen, de verwerking van mijnproducten, is ook beperkt. Vermits de interne vraag naar grondstoffen klein is, wordt het overgrote deel van de productie immers onmiddellijk geëxporteerd (Kuramoto, 2001a).

Het is mogelijk dat in de toekomst de buitenlandse bedrijven meer aankopen zullen verrichten bij de Peruaanse leveranciers, wanneer de Peruaanse industrie gemoderniseerd is en de mijnbedrijven de nationale markt verkend hebben. Hoe dan ook is het onwaarschijnlijk dat rond de mijnen echte bedrijvenclusters zullen ontstaan. Eerder zullen de nieuwe mijnbedrijven netwerken ontwikkelen met de industriële centra in Lima en Arequipa en in de havens aan de kust (Kuramoto, 2001b). Nieuwe arbeidsplaatsen worden dus ver weg van de mijn gecreëerd, wat maakt dat het multiplicatoreffect van mijnbouw op lokaal niveau gering is. Daarentegen stijgt omwille van de hogere koopkracht van het mijnpersoneel voor de omringende gemeenschappen de prijs voor voeding, elektriciteit, recreatie, gezondheidszorg en onderwijs. (Actualidad Economica del Perú, 12/2001).

In 1998 deed Yanacocha 77,5% van haar aankopen bij bedrijven uit Lima. Slechts 3% werd lokaal aangekocht. Bovendien zijn de meerderheid van de Limanese leveranciers importeurs, die zelf niets produceren. Dit wil dus zeggen dat een stijging van de goudproductie bij Yanacocha niet noodzakelijk leidt tot een productieverhoging in de andere industriële sectoren. Voor de diensten ziet het er beter uit. In 1998 werd 15,6% van de diensten geleverd door bedrijven uit de streek. Maar diensten waarvoor veel kennis nodig is, zoals consultancy, worden nog steeds geleverd door bedrijven uit Lima of uit het buitenland (Kuramoto, 2001c).

Mijnbouw en milieu

Het laatste hoofdstuk begint met een kort overzicht van de belangrijkste milieurisico's die gepaard gaan met mijnbouw en hun gevolgen voor de landbouw, zonder hierbij in te gaan op de technische details. Het tweede deel van het hoofdstuk is gewijd aan de Peruaanse milieuwetgeving en de naleving ervan door de mijnbouwsector.

Impact van mijnbouw op het milieu

Zure drainage is een ernstig probleem bij veel metaalmijnen, omdat metalen zoals goud, koper, zilver en molybdeen dikwijls samen voorkomen met sulfides. Dit is bijvoorbeeld zo bij de Yanacocha goudmijn, de Antamina mijn en de geplande kopermijn van Majaz. Wanneer de rotsen gedolven worden en de sulfides blootgesteld worden aan lucht en water vormen ze zwavelzuur. Het zuur lost dan de zware metalen op die zich in de rotsen bevinden, zoals cadmium, arsenicum of kwik. Wanneer zure drainage niet gecontroleerd wordt, sijpelt het door naar beken, rivieren en grondwater. Het zure water en de zware metalen zijn dodelijk voor vissen, dieren en planten. Het spreekt voor zich dat water vervuild door zure drainage niet gebruikt kan worden door de landbouw. Zure drainage kan voor onbepaalde tijd na de sluiting van een mijn nog schade toebrengen aan het leefmilieu. De Golden Sunlight mijn in de Verenigde Staten zal nog duizenden jaren zure drainage blijven veroorzaken. Zure drainage afkomstig van de Summitville mijn, eveneens in de V.S., doodde al het leven in de naburige rivier over een afstand van meer dan 25 km. De federale overheid moet nu dagelijks 30.000 US\$ uitgeven om de zure drainage te beheersen (Earthworks, 2006: 1-2). Volgens een geochemicus, die in opdracht van de Wereldbank een studie maakte over het water dat de Yanacocha mijn uitstroomt, zijn alle elementen voor zure drainage aanwezig. De enige mogelijkheid om milieuvervuiling door de mijn tegen te gaan, is het water eeuwig zuiveren. Aan de Hondastroom is het zelfs al te laat, als gevolg van zure drainage zijn alle vissen uit de stroom verdwenen (The New York Times, 25/10/2005).

De ertsvoorraden met hoge concentraties aan metalen zijn in Peru al lang uitgeput. Het grootste deel van de rotsen die nu worden gedolven, is eigenlijk waardeloos. Uit 30 ton rots kan in Yanacocha slechts 25-30 g zuiver goud bekomen worden (PBS, 10/2005). Majaz S.A. zou 5-6 kg koper kunnen produceren per ton rots (Monterrico Metals, 2006). Om de waardevolle metalen van de rotsen te scheiden zijn chemicaliën en veel water nodig. Het enorme waterverbruik van Yanacocha zorgde ervoor dat beken en rivieren in de omgeving opdroogden (The New York Times, 25/10/2005). De goudmijn vormt hierdoor een directe bedreiging voor de boeren van de streek. Zij hebben het water niet alleen nodig voor de irrigatie van hun velden, maar ook als dagelijks drinkwater voor zichzelf en hun dieren.

Het traditionele beeld van mijnbouw, kompels die diep onder de grond erts uithouwen, klopt niet meer. In de moderne dagbouw graven bulldozers de rotsen uit in een enorme open groeve. Voor de mijn en haar infrastructuur moet dus alle vegetatie verdwijnen. De vestiging van een mijn kan dus gevoelige ecosystemen verwoesten. Zo plant Monterrico Metals plc haar Majaz mijn in de páramos van de hoge Andes, ecosystemen met een enorme endemische biodiversiteit die een essentiële schakel vormen in de watercyclus van de regio. Bij het delven van erts in een open groeve komt stof vrij, dat dikwijls zware metalen bevat en makkelijk door

de wind kan worden opgenomen. Op die manier komt het later terecht op naburige landbouwvelden.

Een open groeve van de Yanacocha goudmijn bij Cajamarca (foto: Susanne Friess - Misereor)

Bij goudmijnbouw moet rekening gehouden worden met een bijkomend en belangrijk risico. De huidige technologie maakt gebruik van cyanide om het goud van de waardeloze rotsen te scheiden. Cyanide is een zeer giftige stof, de dodelijke dosis voor de mens bedraagt 50-200 mg. Bijgevolg moeten tijdens het scheidingsproces voldoende voorzorgsmaatregelen getroffen worden en moeten het gebruikte water en de behandelde rotsen op de gepaste manier behandeld worden. Dat dit niet altijd gebeurt, werd op 30 januari 2000 bewezen in Roemenië. Door een breuk in een dam kwam 50-100 ton cyanide vrij in de Lapus, een rivier van het Tiszabekken. Als gevolg van dit ongeluk stierf in Hongarije meer dan 1200 ton vis¹⁶ (UNEP, 2000: 43). Wanneer cyanide in het milieu terechtkomt, vormen op lange termijn de zware metalen gebonden aan het cyanide echter het grootste probleem. Cyanide breekt relatief snel af, maar zware metalen blijven eeuwig in het milieu. Het is dan ook te begrijpen dat de gemeenschappen rondom Yanacocha vrezen voor cyanidelekken. Dat dit niet onterecht is, bleek uit een interne audit van het bedrijf die The New York Times kon inkijken. Volgens deze audit zou ten minste één meer in de buurt vervuild zijn met cyanide (The New York Times, 25/10/2005).

---

¹⁶ Dit cijfer omvat enkel de vis die voor consumptie geschikt is

De páramos van Piura, waar de Majaz koper- en molybdeenmijn gepland wordt (foto: Linn Dumez)

Sommige milieuproblemen hebben niet zozeer te maken met mijnbouw zelf, maar wel met een groot gebrek aan veiligheidsmaatregelen vanwege de bedrijven. In juni 2000 verloor een vrachtwagen die kwik vervoerde, een bijproduct van de Yanacocha mijn, 150 kg van zijn giftige lading in de buurt van het dorp Choropampa (The New York Times, 25/10/2005). Dit ongeluk stelde de veiligheidsvoorzorgen van het bedrijf ernstig in vraag. In de preventieplannen van Yanacocha werden kwiktransporten niet eens vermeld (Christian Aid, 2005; 14). Omdat de dorpsbewoners vermoedden dat het om een waardevol goed ging, verzamelden ze het en namen het mee naar huis (ASODEL, 2000: 13). Christian Aid meldde dat 200-300 personen in het ziekenhuis werden opgenomen met kwikvergiftiging (Christian Aid, 2005; 14), volgens ASODEL, een lokale NGO, zouden 250 families kwikvergiftigingen opgelopen hebben (ASODEL, 2000: 13). Een audit in opdracht van de Peruaanse overheid meldde in 2002 dat niet alle personen die kwikvergiftiging hadden opgelopen medische bijstand kregen. Volgens de audit kan bovendien nog steeds kwik gevonden worden in het puin van afgebroken huizen in de omgeving. De audit kloeg ook aan dat de dorpsbewoners niet waren geïnformeerd over hoe zich te gedragen wanneer giftige stoffen, zoals kwik, in het milieu terecht komen (Flores Vásquez *et al.*, 2003: 33).

Tot slot moet benadrukt worden dat de impact van mijnbouw op het milieu niet alleen problematisch is vanuit ecologisch standpunt. Vervuilde grond en gebrek aan zuiver water maken landbouw onmogelijk. Mensen met gezondheidsproblemen kunnen niet zo lang en zo hard meer werken. Milieuvervuiling leidt dus tot inkomensverlies en in

de plaats van armoede te bestrijden kan mijnbouw de armoede daarom juist doen toenemen (Christian Aid, 2005: 14).

Milieuwetgeving voor de mijnbouwsector

Voor 1990 bestond in Peru nauwelijks milieuwetgeving voor de mijnbouwsector en was er geen autoriteit die bevoegd was om milieu-inspecties uit te voeren of de milieuvervuiling door mijnbedrijven te controleren. In 1990 werd voor het eerst een wet afgekondigd die specifiek milieubeschermingsmaatregelen oplegde aan de mijnbouwsector. Toen in 1992 de Algemene Mijnbouwwet herzien werd, werd ook een hoofdstuk milieu toegevoegd. De belangrijkste stap was het *Reglamento para la Protección Ambiental en las Actividades Minero Metalúrgicas* van 1993. Deze nieuwe regelgeving maakte dat het Ministerie voor Energie en Mijnbouw nu het departement is met de grootste autoriteit op het vlak van milieubescherming (Flores Vásquez *et al.*, 2003: 15-17).

De nieuwe milieuwetgeving voerde twee belangrijke instrumenten in: *Programas de Adecuación y Manejo Ambiental* (PAMA's) en *Estudios de Impacto Ambiental* (EIA's). PAMA's zijn verplicht voor elk mijnbedrijf dat in werking was op het moment van de uitvaardiging van het *Reglamento* in 1993. Deze programma's beschrijven welke acties en investeringen het bedrijf zal verrichten om zijn emissies te verlagen tot onder de vastgelegde maximum toelaatbare waarden. EIA's zijn verplicht voor alle bedrijven die een nieuwe mijn willen opstarten. In deze studies moet beschreven worden wat de waarschijnlijke milieu-impact is van de geplande activiteiten en welke maatregelen genomen worden om deze te beperken. De studies moeten ook een rampenplan bevatten, een plan voor de sluiting van de mijn en een beschrijving van de monitoringsprogramma's. In Peru bestaat er geen afzonderlijk Ministerie voor Milieu. Het is dus het Ministerie voor Energie en Mijnbouw zelf dat de PAMA's en EIA's moet goedkeuren. Buiten het *Dirección General de Asuntos Ambientales* (DGAA) van het Ministerie voor Energie en Mijnbouw hebben echter nog drie andere instanties bevoegdheden voor milieubescherming in de mijnbouwsector: de *Consejo Nacional del Ambiente* (CONAM) die onder de bevoegdheid van de eerste minister valt, het *Instituto Nacional de Recursos Naturales* (INRENA) van het Ministerie voor Landbouw en het *Dirección General de Salud Ambiental* (DIGESA) van het Ministerie voor Gezondheid (Flores Vásquez *et al.*, 2003: 15-17).

In 2003 bracht een subcommissie van het Peruaanse Congres een rapport uit, waarin de werking van de EIA's en de PAMA's geëvalueerd werd. De subcommissie had heel wat kritiek op de overheidsinstanties die betrokken zijn bij de controle van de mijnbouwsector. Zo blijkt er geen coördinatie te zijn tussen de verschillende bevoegde autoriteiten. Bij de evaluatie van de EIA's mag het INRENA wel haar advies geven, maar het Ministerie voor Energie en Mijnbouw houdt er op geen enkele manier rekening mee. Het Ministerie voor Energie en Mijnbouw zou zijn milieubeschermingstaak niet vervullen en de studiebureaus die de milieuaudits bij de mijnbedrijven uitvoeren, doen hun werk niet goed (Flores Vásquez *et al.*, 2003: 113-114). Die milieuaudits werden vóór 2001 trouwens door de mijnbedrijven zelf betaald (Cooperación, 2001: 6), wat natuurlijk hun volledigheid en onpartijdigheid ernstig in gevaar bracht.

De subcommissie verdenkt de mijnsector ervan moedwillig de wet met voeten te treden. Vele bedrijven vragen het Ministerie voor Energie en Mijnbouw hun PAMA aan te passen om hun deadlines uit te stellen of zelfs aan hun verplichtingen te ontsnappen (Flores Vásquez *et al.*, 2003: 114). Het Ministerie aanvaardt overigens erg makkelijk dat de voorwaarden van de PAMA's gewijzigd worden (Christian Aid, 2005: 40). De subcommissie kloeg ten slotte ook aan dat in veel van de PAMA's geen maatregelen voorzien zijn voor de sluiting van de mijn en de rehabilitatie van de betrokken gronden (Flores Vásquez *et al.*, 2003: 115). Doe Run Perú S.R.L., een dochteronderneming van het Amerikaanse Doe Run, is bijvoorbeeld een bedrijf met een grote achterstand in de implementatie van zijn PAMA. Op 7 mei 2002 liep de deadline af voor de realisatie van de PAMA voor de Cobriza mijn van Doe Run Perú. Het bedrijf had toen echter slechts twee van de vier afgesproken projecten volbracht. Dit betekende dat nog steeds 69% van het metallurgisch afval en al het afvalwater zonder enige behandeling in het oppervlaktewater geloosd werd (Flores Vásquez *et al.*, 2003: 62). Zuiveringsinstallaties garanderen overigens niet altijd dat het geloosde water effectief zuiver is. Een wateranalyse in opdracht van de subcommissie bepaalde voor het water dat een zuiveringsinstallatie van Yanacocha verliet een zuurtegraad van 3,21. Dat wil zeggen dat het water zo zuur was als azijn (Flores Vásquez *et al.*, 2003: 104).

De subcommissie ontdekte verder dat vele mijnbedrijven hun afvalwater lozen zonder of met een afgelopen vergunning. Het DIGESA zou niet over de capaciteit beschikken om regelmatig de waterkwaliteit rondom de mijnsites te controleren. Bovendien heeft het niet eens de instrumenten om cyanidegehalten op te meten. De CONAM is volgens de subcommissie zeer traag in het vaststellen van kwaliteitsstandaarden en te soepel in haar normen. Terwijl in de V.S het maximum toelaatbare loodgehalte in het bloed van een kind 10 µg/100 ml is, wordt in Peru pas 35 µg/100 ml schadelijk geacht (Flores Vásquez *et al.*, 2003: 113-114).

Over de EIA's schreef de subcommissie dat het geen doeltreffende instrumenten zijn om na te gaan of mijnbedrijven hun milieuverplichtingen nakomen. Het zijn enkel algemene, voorspellende studies die niet gebaseerd zijn op een zorgvuldige en technische analyse. De subcommissie heeft het Ministerie voor Energie en Mijnbouw herhaaldelijk om inspectieverslagen gevraagd, waaruit zou blijken dat de EIA's nageleefd worden. Het Ministerie heeft er echter geen enkel voorgelegd (Flores Vásquez *et al.*, 2003: 113-114).

De subcommissie deelde de bezorgdheid van de NGO's dat nauwelijks aandacht wordt geschonken aan de bezorgdheden van de omwonenden bij de beoordeling van de EIA's. Sinds 2002 zijn openbare hoorzittingen wel verplicht (Christian Aid, 2005: 41), maar volgens de subcommissie falen ze in het informeren van de burgers en wordt er geen rekening gehouden met de opmerkingen en vragen die op de hoorzittingen naar voren komen (Flores Vásquez *et al.*, 2003: 115). Conflicten tussen campesinos en mijnbedrijven zouden kunnen beperkt worden indien de regering formele mechanismen zou vastleggen die de burgers zouden toelaten deel te nemen aan de goedkeuring van een geplande mijn. Eenmaal een mijn aanvaard is door de betrokken gemeenschappen moeten zij vervolgens ook in staat zijn te controleren of de impact van de mijn overeenstemt met diegene die werd verwacht en of, indien noodzakelijk, de nodige schadebeperkende maatregelen door het bedrijf getroffen werden.

Conclusie

Als gevolg van de hervormingen onder Fujimori in de jaren '90 en de stijgende vraag naar grondstoffen op de wereldmarkt is de mijnbouwsector in Peru enorm gegroeid. Mijnbouw is voor Peru erg belangrijk, omdat de sector instaat voor de helft van de Peruaanse export en dus veel deviezen het land binnenbrengt.

Bij de ontwikkeling van mijnen wordt het internationaal recht, dat de belangen van de inheemse volkeren beschermt, echter niet nageleefd. Op basis van het internationaal recht ijveren de inheemse gemeenschappen ervoor dat eerst hun *free, prior and informed consent* bekomen wordt, alvorens een mijnproject opgestart wordt. Vermits dit niet gebeurt, ontstaan er heel wat conflicten tussen de betrokken gemeenschappen, de staat en de mijnbedrijven.

Het is onzeker of mijnbouw bijdraagt aan de ontwikkeling van de lokale economie. Mijnbouw is een technologische sector, die weinig ongeschoolde arbeiders tewerkstelt. Mijnbouwbedrijven hebben wel een grote nood aan industriële goederen, maar de Peruaanse bedrijven kunnen hiervan niet profiteren omdat ze niet voldoen aan de technologische eisen die de grote mijnbouwbedrijven stellen. Wanneer de Peruaanse industrie zich toch zou ontwikkelen, zal dit eerder gebeuren in Lima, Arequipa en in de havens aan de kust. Het is onwaarschijnlijk dat rondom de mijnen echte bedrijvencusters zullen ontstaan. De Canon Minero is potentiëel een krachtig instrument om de omringende gemeenschappen te laten delen in de winst van de mijnindustrie. Voor vele districten in het binnenland zijn de opbrengsten uit de Canon de voornaamste of enige bron van inkomsten. De werking van het fonds verloopt echter niet goed. Veel van het geïnde geld blijft bij de centrale overheid in Lima.

Mijnbouw is een zeer vervuilende activiteit. Afvalzuivering en milieupreventie zijn dus noodzakelijk, al blijkt dit in de praktijk vaak niet te gebeuren. Ook lang na de sluiting moet trouwens veel geld geïnvesteerd worden om ernstige milieuvervuiling te vermijden. De impact van mijnbouw op het milieu is niet alleen problematisch vanuit ecologisch standpunt. Gezondheidsproblemen en een vervuild milieu betekenen voor de omwonenden van de mijn inkomensverlies. Uit een studie van een subcommissie van het Peruaanse Congres blijkt dat de instrumenten die gecreëerd werden om de milieu-impact van mijnbedrijven te controleren niet werken. De overheid heeft hetzij niet de wil hetzij niet de capaciteit om de naleving van de milieuwetgeving af te dwingen.

Alhoewel er sinds het aantreden van Toledo heel wat veranderd is, heeft de Peruaanse democratie nog veel nood aan versterking. Decentralisatie en burgerparticipatie zouden conflicten kunnen vermijden. De overheid moet - met de hulp van donoren - de capaciteit ontwikkelen om mijnbouw in te plannen in de rest van de Peruaanse economie en moet meer investeren in de controle van de mijnbouwsector. Degelijk bestuur betekent echter ook dat men moet durven aanvaarden dat in bepaalde streken mijnbouw onverenigbaar is met andere economische sectoren, zoals de landbouw, of dat de ecologische kost niet opweegt tegen de economische winst. De Peruaanse overheid moet daarom durven na te denken over alternatieve vormen van ontwikkeling, in samenspraak met de burgers. Dit is echter net zo goed een taak voor de internationale donoren, zoals de Wereldbank.

Referenties

ACTUALIDAD ECONÓMICA del PERÚ, *Prioridad de la Minería: ¿Del Perú Posible al Perú Viable?*, december 2001

http://www.actuallidadeconomica-peru.com/anteriores/ae_2001/221/mineria.pdf

ANTAMINA, *Compañía Minera Antamina S.A.*, 2006, <http://www.antamina.com>

ASOCIACIÓN ANCASH, 2006, <http://www.aancash.org.pe>

ASODEL, *Der Goldboom in Cajamarca*, 2000, 17 p.

<http://www.staepa-cajamarca.de/doku/gold.pdf>

ASTE DAFFÓS, J., 'Lo que está detrás de Majaz' in *La República*, 21 december 2005

BBC, *Fujimori arrestado en Chile*, 7 november 2005,

http://news.bbc.co.uk/hi/spanish/latin_america/newsid_4413000/4413238.stm

BCRP, Banco Central de Reserva del Perú; Cuadros Anuales, 2006,

<http://www.bcrp.gob.pe>

BÉJAR, H., *Globalisation consolidated poverty and increased inequality*, 2001, 2 p.,

<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/APCITY/UNPAN002361.pdf>

BRETTON WOODS PROJECT, *Indigenous policy undermines rights*, 12 september 2005, <http://www.brettonwoodsproject.org/project/index.shtml>

CAD

- *Marco Legal del Canon Minero*, 2005, p., <http://www.ciudadanosaldia.org/investigaciones/boletincad>
- *Canon Minero en Cajamarca*, 2005, 53 p., <http://www.ciudadanosaldia.org/investigaciones/boletincad>

CASTILLO MAZA, J., 'Evaluación del Proceso de Privatización de las Empresas de Servicios Públicos 1991-2000' in *Gestión en el Tercer Milenio*, 2002, 5, 9.

CEACR,

- Individual Direct Request concerning Convention No. 169, Indigenous and Tribal Peoples, 1989 Peru, 1999 (ratification: 1994), <http://www.ilo.org/ilolex/english/newcountryframeE.htm>
- *Individual Direct Request concerning Indigenous and Tribal Peoples Convention*, 1989 (No. 169) Peru, 2006 (ratification: 1994), <http://www.ilo.org/ilolex/english/newcountryframeE.htm>

CEPAL, Comisión Económica para América Latina y el Caribe, 2006,

<http://www.eclac.cl/>

CHEVALIER, P., *Gold*, 2004, Natural Resources Canada, 16 p.,
<http://www.nrcan.gc.ca/ms/cmy/content/2004/28.pdf>

CHRISTIAN AID, *Unearthing the truth; Mining in Peru*, 2005, 48 p.
http://www.christian-aid.org.uk/indepth/502peru/peru_report.pdf

CIA, *The World Factbook; Peru*, 2006,
<http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/pe.html>

COOPERACIÓN, 'El nuevo regimen de fiscalizacion de las actividades mineras ¿se verán los cambios en el terreno?' in *Actualidad Minera del Perú*, Oktober 2001: 1-8,
http://www.cooperacion.org.pe/modulo/boletin/anteriores/boletin_31_octubre_2001.pdf

DECRETO SUPREMO Nº 157-2004-EF, 15 november 2004,
http://www.minem.gob.pe/archivos/dgm/legislacion/D.S.N_157-2004-EF.pdf

DE FEYTER, K., *World Development Law*, 2001, Antwerpen: Intersentia, 307 p.

EARTHWORKS, *Hard Rock Mining: Acid Mine Drainage*, 2006, 2 p.,
<http://www.earthworksaction.org/amd.cfm>

EL COMERCIO PERÚ, "Los grandes proyectos serán de oro", 12 mei 2006,
<http://www.elcomerciooperu.com.pe/online>

EL PERUANO, *Falta de proyectos impide invertir fondel del canon*, 12 december 2005, <http://www.elperuano.com.pe/edc/2005/12/13/reg1.asp>

ESCOBAL, J., SAAVEDRA, J. & TORERO, M., *Los activos de los pobres en el Perú*, 1998, Lima: Grade, 57 p.

EXTRACTIVE INDUSTRIES REVIEW, *Striking a Better Balance; Volume I The World Bank Group and Extractive Industries*, 2003, 77 p.,
[http://iris36.worldbank.org/domdoc/PRD/Other/PRDDContainer.nsf/All+Documents/85256D240074B56385256FF6006843AB/\\$File/volume1english.pdf](http://iris36.worldbank.org/domdoc/PRD/Other/PRDDContainer.nsf/All+Documents/85256D240074B56385256FF6006843AB/$File/volume1english.pdf)

FLORES VÁSQUEZ, L.H., NORIEGA TOLEDO, V., ALFARO HUERTA, M., MORALES MANSILLA, P. & SÁNCHEZ MEJÍA, G. , *Informe Final de la Subcomisión Investigadora del cumplimiento de los PAMA's y EIA's de las Empresas Mineras*, 2003, Lima: Congreso de la República, Comisión Ambiente y Ecología, 121 p.,
[http://www2.congreso.gob.pe/Sicr/Comisiones/2004/Ambiente_2004.nsf/4Documento_sweb/D5D30954773D126805256F470079E1B3/\\$FILE/INFORME_FINAL_DE_LA_SUB_COMISION.PDF](http://www2.congreso.gob.pe/Sicr/Comisiones/2004/Ambiente_2004.nsf/4Documento_sweb/D5D30954773D126805256F470079E1B3/$FILE/INFORME_FINAL_DE_LA_SUB_COMISION.PDF)

GÁLVEZ REVOLLAR, C., *Problemas de Territorio en Pueblos y Comunidades Indígenas del Perú*, 2006, 4 p., <http://www.caaap.org.pe/down/territorios.pdf>,

GLAVE, M.A. & KURAMOTO, J., 'Minería, Minerales y Desarrollo Sostenible en Perú', Capítulo 8 in *Minería y Minerales de América del Sur en la Transición al*

Desarrollo Sustentable, 2002, Mining, Minerals and Sustainable Development, http://www.iied.org/mmsd/mmsd_pdfs/126_glave.pdf

GRUFIDES, *La Minería en Cajamarca*, 2005, http://www.staepa-cajamarca.de/doku/vortrag_rojas.pdf

HOHMANN, M., MEISTER, H., MUGURUZA, E. & SCHRICK, M., *Bergwerk Peru: Reichtum geht - Armut bleibt; Eine Kampagne zur Situation des Bergbaus in Peru*, 2004, Freiburg: Infostelle Peru e.V., 32 p.

ILO-CONVENTIE nr. 169, Convention concerning Indigenous and Tribal Peoples in Independent Countries, <http://www.ilo.org/ilolex/english/convdisp1.htm>

ILOLEX , *Database of International Labour Standards*, 2006, <http://www.ilo.org/ilolex/english/index.htm>

INEI PERU, 2006, <http://www.inei.gob.pe>

INTER-AMERICAN COMMISSION on HUMAN RIGHTS,

- *Second Report on the Situation of Human Rights in Peru*, 2000, <http://www.cidh.org/countryrep/Peru2000en/TOC.htm>
- *Annual Report of the Inter-American Commission on Human Rights 2001,, 2001*, <http://www.cidh.org/annualrep/2001eng/TOC.htm>

IPS, *Mijnbouw in Peru betaalt vrijwillige bijdragen in plaats van belastingen*, 2006, <http://www.11.be/index.php?option=content&task=view&id=101081>

IWGIA, *Who are the indigenous people?*, 2006, International Work Group for Indigenous Affairs, <http://www.iwgia.org/sw310.asp>

JEDH, *Joint External Debt Hub; National Sources*, 2006, http://www.jedh.org/jedh_instrument.html

KURAMOTO,

- 'El caso de Tamboraque', Capítulo IX in BUITELAAR, R.M. (ed.), *Aglomeraciones Mineras y Desarrollo Local en América Latina*, 2001, International Development Research Centre, http://www.idrc.ca/en/ev-9332-201-1-DO_TOPIC.html
- 'Las aglomeraciones mineras en Perú', Capítulo VI in BUITELAAR, R.M. (ed.), *Aglomeraciones Mineras y Desarrollo Local en América Latina*, 2001, International Development Research Centre, http://www.idrc.ca/en/ev-9332-201-1-DO_TOPIC.html
- 'La aglomeración en torno al la minera Yanacocha S.A.', Capítulo VII in BUITELAAR, R.M. (ed.), *Aglomeraciones Mineras y Desarrollo Local en América Latina*, 2001, International Development Research Centre, http://www.idrc.ca/en/ev-9332-201-1-DO_TOPIC.html

LA REPÚBLICA,

- *Peligra uso de canon minero*, 15 februari 2005, http://archivo.larepublica.com.pe/index.php?option=com_content&task=view&d=102754&Itemid=484&fecha_edicion=2006-02-15
- *MEM determinó que más de 10 mineras no paguen regalías*, 4 mei 2006, http://archivo.larepublica.com.pe/index.php?option=com_content&task=view&d=109685&Itemid=484&fecha_edicion=2006-05-04

LEY N° 28652, *Ley de presupuesto del sector público para el año fiscal 2006*, Capítulo I, *Aprobación del presupuesto*, 2005, 21p., <http://www.jubileoperu.org.pe/documentos/presupuestonacional/leypresupuesto2006.pdf>

LOPEZ, F., LUIS, J. *et al.*, 'Informe Final: Canon Minero y Descentralización', 2002, Lima: Asociación Civil Labor geciteerd in CHRISTIAN AID, *Unearthing the truth; Mining in Peru*, 2005, http://www.christian-aid.org.uk/indepth/502peru/peru_report.pdf

MANCO ZACONETTI, J.E., *Canon Minero: Problemas y Posibilidades en la Descentralización*, 2006, 21 p., http://www.congreso.gob.pe/cip/materiales/rmineras/Canon_Minero_Revista.pdf

MEF,

- *Marco Macroeconómico Multianual 2006-2008 (Revisado)*, 2005, 32p., http://www.jubileoperu.org.pe/documentos/presupuestonacional/MMM2006_2008_revisado.pdf
- *Ministerio de Economía y Finanzas*, 2006, <http://www.mef.gob.pe>

MINEM,

- *Plan Referencial de Minería 2000-2009*, 2001, 81 p., <http://www.minem.gob.pe/archivos/dgm/publicaciones/public08/archivo.pdf>
- *Ministerio de Energía y Minas*, 2006, <https://www.minem.gob.pe>

MONTERRICO METALS, *Monterrico Metals plc*; 2006, <http://www.monterrico.co.uk/s/Home.asp>

MOODY, R., *The risks we run; Mining, Communities and Political Risk Insurance*, 2005, Utrecht: International Books, 322 p.

MOTOC, A.I., *Standard-Setting, Legal Commentary on the Concept of Free, Prior and Informed Consent*, 2005, Commission on Human Rights, Sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights, Working Group on Indigenous Populations, 19 p., <http://www.ohchr.org/english/issues/indigenous/docs/wqip23/WP1.doc>

NEWMONT, *Newmont Mining Corporation*, 2006, <http://www.newmont.com/en>

OTTO, J., CORDES, J. & BATARSEH, M., 'Global mining taxation comparative study', 2000, geciteerd in POLO ROBILLIARD, C., *Las industrias extractivas y la*

aplicación de regalías a los productos mineros, 2005, Santiago de Chile: CEPAL, 59 p.

OXFAM AMERICA,

- *Protests in Tambogrande*, 21 november 2003, http://www.oxfamamerica.org/newsandpublications/news_updates/archive2003/art6550.html
- *Tambogrande Gold Project Implodes in Peru*, 12 december 2003, http://www.oxfamamerica.org/newsandpublications/news_updates/archive2003/art6699.html
- *Unprecedented Agreement between Communities and Mining Company in Peru*, 20 januari 2005, http://www.oxfamamerica.org/newsandpublications/news_updates/archive2005/news_update.2005-01-20.5989312729
- *Unrest Shuts Down Tintaya Copper Mine*, 26 mei 2005, http://www.oxfamamerica.org/newsandpublications/news_updates/archive2005/news_update.2005-05-26.0942967979
- *Protests suspended in Espinar*, 27 mei 2005, http://www.oxfamamerica.org/newsandpublications/news_updates/archive2005/news_update.2005-05-27.1491641083
- *Peru Searches for Solutions to Mining Conflicts*, 31 augustus 2005, http://www.oxfamamerica.org/newsandpublications/news_updates/news_update.2005-08-31.3642638674
- *The Promise of Gold: Tambogrande, Peru*, 2006, http://www.oxfamamerica.org/whatwedo/where_we_work/south_america/news_publications/art2603.html

PASCÓ-FONT, A., DIEZ HURTADO, A., DAMONTE G., FORT, R. & SALAS, G., 'Peru: Learning by Doing', 143-179 in McMAHON, G. & REMY, F. (eds.), *Large Mines and the Community; Socioeconomic and Environmental Effects in Latin America, Canada and Spain*, Ottawa, International Development Research Centre, 335 p.

PBS (10/2005), *The Toxic Shimmer of Gold*, <http://www.pbs.org/frontlineworld/stories/peru404/environmental.html>

PERU SUPPORT GROUP

- *Mining and Poverty*, 2005, London: Peru Support Group, 12 p.µ
- 2006, http://www.perusupportgroup.org.uk/key_politics.html

POLO ROBILLIARD, C., *Las industrias extractivas y la aplicación de regalías a los productos mineros*, 2005, Santiago de Chile: CEPAL, 59 p.

SUNAT, Superintendencia Nacional de Administración Tributaria, 2006, <http://www.sunat.gob.pe/>

TAMBO GRANDE, 2006, <http://www.tambogrande.org.pe>

THE NEW YORK TIMES (25/10/2005), Tangled Strands in Fight Over Peru Gold Mine

TORRES CUZCANO, V. (2003), 'Minería y Política Tributaria' in *Actualidad Minera del Perú*, november 2003, Noviembre 2003: 3-9,
http://www.cooperaccion.org.pe/modulo/boletin/anteriores/boletin_55_Noviembre_2003.pdf

TORRES CUZCANO, V. (2004), 'Minería, Regalía y Política Tributaria' in *Quipukamayoc, 2004*, Primer Semestre 2004: 96-100,
<http://sisbib.unmsm.edu.pe/bibvirtualdata/publicaciones/quipukamayoc/2004/primer/a13.pdf>

UNEP, *Cyanide Spill at Baia Mare Romania, UNEP/OCHA Assessment Mission*, 2000, Genève: UNEP, 57 p.,
http://www.mineralresourcesforum.org/incidents/BaiaMare/docs/final_report.pdf

VISO PLADES, *Mina Tintaya de la Transnacional BHP Billiton Paraliza sus Operaciones por Conflicto con la Comunidad*, 2005,
<http://www.viso.plades.org.pe/contenido/alertas/alertases/alerta132.php>

WORLD BANK,

- *Operational Directive 4.20; Indigenous People*, 1991, 6 p.,
[http://www.ifc.org/ifcext/enviro.nsf/AttachmentsByTitle/pol_IndigPeoples/\\$FILE/OD420_IndigenousPeoples.pdf](http://www.ifc.org/ifcext/enviro.nsf/AttachmentsByTitle/pol_IndigPeoples/$FILE/OD420_IndigenousPeoples.pdf)
- *Key Development Data & Statistics*, 2006, www.worldbank.org